

Kutu 5.1

Türkiye’de Salgına Karşı Alınan Parasal ve Makroihtiyati Tedbirler

Koronavirüs salgınının küresel çapta yarattığı belirsizliklerin Türkiye ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlandırılması amacıyla hem TCMB hem de ilgili diğer kurumlar tarafından çeşitli tedbirler alınmıştır. Bu kutuda, alınan önlemler “parasal” ve “makroihtiyati” başlıkları altında özetlenmekte, atılan adımların amaçları ve tedbirlerin hangi kanallarla etkili olabileceği tartışılmaktadır.

Parasal Tedbirler

TCMB, 19 Mart 2020 tarihinde yapılması planlanan PPK toplantısını 17 Mart 2020 tarihinde yaparak fiyat istikrarı ve finansal istikrarı desteklemek amacıyla politika faizini 100 baz puan indirmiştir. TCMB, faiz indiriminin yanı sıra likidite ihtiyacını karşılamaya ve firmaların nakit akışını düzenlemeye yönelik kapsamlı bir tedbir seti uygulamaya koymuştur.

Alınan parasal önlemlerin tamamı temel olarak salgın nedeniyle finansal koşullarda görülen sıkışmayı azaltarak finansal istikrarı desteklemeye yöneliktir. TCMB’nin parasal tedbirler kapsamında ilan ettiği fonlama imkânları ile hem bankaların Türk lirası ve yabancı para likidite yönetiminde esneklik sağlanmakta hem de DİBS piyasasında derinliğin artırılması ve varlık fiyatlamalarının sağlıklı gerçekleşmesi amaçlanmaktadır. Diğer yandan, TCMB’nin teminata kabul edilecek kıymetlerin kapsamını genişletmesi benzer nitelikteki ihraçların likiditesinin artmasına ve sermaye piyasalarının derinleşmesine katkıda bulunacaktır.

Bunlara ek olarak, reel sektöre kredi akışının kesintisiz devamını teminen bankalara hedefli ilave likidite imkânları tanınmıştır. Bankaların yeni likidite imkânlarından alabilecekleri azami fon tutarı reel sektöre sağladıkları ve sağlayacakları kredi tutarları ile ilişkilendirilmiş, böylece kredi akışının daha etkin sürdürülmesi amaçlanmıştır.

Bankaların Türk lirası ve yabancı para likidite yönetimlerinde esneklik sağlanarak öngörülebilirliğin artırılması amacıyla TCMB;

- Gün içi ve gecelik vadedeki hazır imkânlar çerçevesinde bankalara ihtiyaç duydukları tüm likiditenin sağlanacağını,
- Temel politika aracı olan 1 hafta vadeli repo ihalelerine ilave olarak ihtiyaç duyulan günlerde piyasaya 91 gün vadeye kadar repo ihaleleriyle likidite sağlanabileceğini,
- Piyasa yapıcı (PY) bankalara Açık Piyasa İşlemleri çerçevesinde tanınan likidite imkânına ilişkin limitlerin artırılacağını,
- TCMB bünyesinde gerçekleştirilen Türk lirası ve döviz işlemleri çerçevesinde Varlığa Dayalı Menkul Kıymet ile İpotek/Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlerin teminat havuzuna dâhil edileceğini,
- Halihazırda 1, 3 ve 6 ay vadeli olarak geleneksel yöntemle gerçekleştirilen ABD doları karşılığı swap ihalelerinde ihalelerin euro ve altın karşılığı da düzenlenebileceğini duyurmuştur.

TCMB, offshore swap piyasasında yaşanan oynaklıkları ve yüksek likidite primi gelişmelerini dikkate alarak swap ihale limitlerini, Döviz ve Efektif Piyasası işlem limitlerinin yüzde 20’sinden yüzde 30’una yükseltmiş ve bu yolla bankaların TL ve YP likidite yönetimlerinde ilave bir esneklik sağlanmasını amaçlamıştır.

Ek olarak TCMB, DİBS piyasasına ilişkin olarak da bazı önlemler almıştır. Bu çerçevede TCMB,

- Açık Piyasa İşlemleri (APİ) portföyü doğrudan alım işlemlerinin önden yüklemeli olarak gerçekleştirilebileceğini ve gerektiğinde söz konusu limitlerin piyasa koşullarına göre güncellenebileceğini,
- Geçici bir süre için, Piyasa Yapıcı (PY) bankalara, İşsizlik Sigortası Fonu'ndan satın aldıkları DİBS'leri TCMB tarafından belirlenen koşullar ve tutarlar dâhilinde TCMB'ye satma imkânı veya Piyasa Yapıcılığı sistemi kapsamında APİ çerçevesinde tanınan likidite imkânını belirli oranlar dâhilinde artırma olanakları sağlanacağını,
- APİ portföyü nominal büyüklüğünün TCMB analitik bilanço aktif toplamına oranının azami yüzde 5 seviyesinden yüzde 10 seviyesine yükseltileceğini,
- PY bankalara tanınan TCMB'ye doğrudan DİBS satım imkânına ilişkin limitlerin, repo işlem limitlerinden bağımsız olarak uygulanarak PY bankalara repo işlem limitlerine eşit büyüklükte DİBS satım limiti tanımlanacağını duyurmuştur.

DİBS piyasasına ilişkin atılan adımlar ile Piyasa Yapıcılığı sisteminin desteklenerek, söz konusu piyasa derinliğinin korunması, parasal aktarım mekanizmasının güçlendirilerek etkinliğinin artırılması ve İşsizlik Sigortası Fonu'nun likidite ihtiyacının piyasa işleyişi üzerindeki olası etkileri sınırlandırılarak finansal istikrarın desteklenmesi amaçlanmıştır.

Makroihtiyati Tedbirler

Salgının olumsuz etkilerini sınırlamak amacıyla TCMB'nin açıkladığı parasal tedbirlere ek olarak, TCMB ve ilgili diğer kurumlar tarafından bir dizi makroihtiyati önlem de açıklanmıştır.

Bunların ilki işletme ve ihracat kredilerine yönelik önlemlerdir. Bu kapsamdaki önlemlerle reel sektör firmalarının çalışmaya devam etmeleri ve istihdamda yaşanabilecek kayıpların önüne geçilmesi, bu amaçla finansmana erişimin kolaylaştırılması hedeflenmiştir. İşletme ve ihracat kredilerine yönelik önlemler şu şekilde özetlenebilir:

- TCMB, mal ve hizmet ihracatçısı firmaların finansmana erişimlerini kolaylaştırmak ve istihdam sürekliliğini desteklemek amacıyla 60 milyar Türk lirası limitli ihracat ve döviz kazandırıcı hizmetler reeskont kredisi kullandırılmasına karar vermiştir.
- Kamu bankalarınca sağlanacak kredi desteği kapsamında, 6 ay anapara ve faiz ödemesiz, toplam 36 ay vadeli ve yıllık yüzde 7,5 faiz oranlı olan "İşe Devam Kredi Destek Paketi" açıklanmıştır.
- Kredi Garanti Kurumları tarafından verilecek kefaletlerin toplamı 250 milyar TL'den 500 milyar TL'ye, Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından kuruma aktarılabilir tutar ise 25 milyar TL'den 50 milyar TL'ye çıkarılmıştır. Kefalet limiti arttırılmıştır.
- KOSGEB tarafından verilen kredilerin ve devlet destekli ticari alacak sigortasının kapsamı genişletilmiş, kredi limitleri arttırılmıştır.

İkinci olarak bireysel kredilere yönelik düzenlemelerle yaşanabilecek ödeme güçlüklerinin önüne geçilmesi ve gelir kayıplarının telafi edilmesi amacıyla aşağıdaki tedbirler açıklanmıştır:

- Tüketici ve taşıt kredileri ile kredi kartı borçlarının ertelenebilmesi sağlanmış, kredi kartı asgari ödeme tutarı düşürülmüştür.
- Üç kamu bankasının açıkladığı Bireysel İhtiyaç Kredisi Destek Paketi'ne göre aylık geliri 5.000 TL'yi aşmayan hanehalklarına uygun faizli kredi verilmesi kararlaştırılmıştır. Buna göre, bireysel müşteriler 10 bin liraya kadar, 6 ayı ödemesiz, 36 aya kadar vadeli aylık eşit taksitli kredi kullanabilecektir.

Son olarak bankacılık ve bankacılık dışı finans kuruluşlarına yönelik hayata geçirilen düzenlemelerle firmaların salgın süresince yaşayabileceği likidite sıkıntıları ile döviz kurunda oluşabilecek oynaklıkların hem firmaların hem de bankaların bilançolarında neden olabileceği olası olumsuzlukları önleyerek kredi kanalının sağlıklı bir şekilde işlemesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda alınan önlemler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- TCMB, zorunlu karşılıklar uygulamasında reel kredi büyüme koşullarını sağlayan bankalar için yabancı para zorunlu karşılık oranları tüm yükümlülük türlerinde ve tüm vade dilimlerinde 500 baz puan indirimine gitmiştir.
- BDDK tarafından bankalara likidite ve sermaye yeterliliğine ilişkin yükümlülüklerini hesaplama ve raporlamalarında yıl sonuna kadar belirli muafiyetler tanınmıştır.
- Kredilerin donuk alacak olarak sınıflandırılması için öngörülen 90 gün gecikme süresinin 180 gün olarak uygulanmasına, finansman şirketleri ile ilgili olarak kredilerin tasfiye olunacak alacaklar hesaplarında sınıflandırılması için öngörülen 90 gün gecikme süresinin faktoring ve finansman şirketlerince 180 gün, finansal kiralama şirketlerince 240 gün olarak uygulanmasına karar verilmiştir.
- Kredilerin ikinci grupta sınıflandırılması için öngörülen 30 gün gecikme süresinin, 90 gün olarak uygulanmasına karar verilmiştir.
- BDDK tarafından bankaların yurt dışı yerleşiklerle vadede TL satım yönünde gerçekleştirdikleri vadesine 7 gün kalan swap ve diğer türev işlemlerine ilişkin toplam yasal özkaynaklarının %10'u olarak uygulanmakta olan limit %1'e indirilmiştir. Ayrıca söz konusu işlemlere ilişkin limitin vadesine 30 gün kalan işlemler için %2, vadesine 1 yıl kalan işlemleri için %10 olarak uygulanmasına karar verilmiştir. Yurt dışı yerleşiklerle vadede TL alım yönünde gerçekleştirilen swap ve diğer türev işlemlere ilişkin limit ise %1 seviyesine indirilmiştir.
- Benzer şekilde SPK tarafından da sermaye piyasası kurumlarının yurt dışı yerleşikler ile gerçekleştirdiği TL karşılığı döviz swap ve diğer türev işlemlere ilişkin vadede TL alım yönündeki işlemlerin kurumların özsermaye tutarlarının %1'i ile sınırlandırılması, vadede TL satım yönündeki işlemlerde ise vadesine 7 gün kalan işlemler için %1, vadesine 30 gün kalan işlemler için %2 ve vadesine 1 yıl kalan işlemler için %10 limitlerinin uygulanmasına karar verilmiştir.
- BDDK tarafından "Aktif Rasyosu" adıyla yeni bir oran tanımlanmıştır. Bu düzenleme ile bankalar, bilançolarında yer alan kredileri, yurt içi yerleşikler tarafından ihraç edilmiş menkul kıymetleri, TCMB'ye swap yoluyla verdikleri yabancı parayı ve yabancı para mevduata göre Türk lirası mevduat oranını arttırmaya teşvik edilmektedir.

Özetle, salgın hastalığa bağlı gelişmelerin şirketler ve hanehalkı üzerindeki etkilerinin asgari düzeyde tutulabilmesi, üretim potansiyelinin ve finansal istikrarın desteklenmesi açısından büyük önem arz etmektedir. Bu çerçevede, finansal piyasaların, kredi kanalının ve firmaların nakit akışının sağlıklı işleyişinin devamına yönelik olarak ilgili kurumlar tarafından koordineli politika adımları atılmaktadır.

Kaynakça

TCMB, 17 Mart 2020, Basın Duyurusu, Para Politikası Kurulu Kararı. Erişim Adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/duyurular/basin/2020/duy2020-15>.

TCMB, 17 Mart 2020, Basın Duyurusu 2020-16, Koronavirüsün Olası Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan Tedbirler. Erişim Adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-16>.

TCMB, 31 Mart 2020, Basın Duyurusu 2020-21, Koronavirüsün Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan İlave Tedbirler. Erişim Adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Duyurular/Basin/2020/DUY2020-21>.

TCMB, 17 Nisan 2020, Basın Duyurusu 2020-22, Koronavirüsün Ekonomik ve Finansal Etkilerine Karşı Alınan İlave Tedbirlere İlişkin Basın Duyurusu. Erişim Adresi: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tr/tcmb+tr/main+menu/duyurular/basin/2020/duy2020-22>.

T.C Ziraat Bankası A.Ş. , Halkbank A.Ş. , Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. , 25 Mart 2020, Ortak Basın Açıklaması, İşe Devam Kredi Destek Paketi. Erişim Adresi: https://www.ziraatbank.com.tr/tr/Bankamiz-ZB/basin-odasi/BasinBultenleri/ziraat_bankasi_halkbank_vakifbank_ortak_basin_aciklamasi_25.03.2020_1D85B.pdf.

T.C Ziraat Bankası A.Ş. , Halkbank A.Ş. , Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. , 30 Mart 2020, Ortak Basın Açıklaması, Bireysel İhtiyaç Kredisi Desteği: Erişim Adresi: https://www.ziraatbank.com.tr/tr/Bankamiz-ZB/basin-odasi/BasinBultenleri/ziraat_bankasi_halkbank_vakifbank_ortak_basin_aciklamasi_25.03.2020_1D85B.pdf.

Kredi Garanti Kurumlarına Sağlanan Hazine Desteğine İlişkin Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Karar Sayısı: 2325). (2020, 20 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 31084). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200330-8.pdf>.

Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmelerinin Geliştirilmesi ve Desteklenmesi Amacıyla KOSGEB Tarafından Uygun Koşullarda Finansal Destek Sağlanması Hakkında Kararda Değişiklik Yapılmasına Dair Karar (Karar Sayısı: 2350). (2020, 3 Nisan). Resmi Gazete (Sayı: 31088). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/04/20200403-10.pdf>.

Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelere Yönelik Devlet Destekli Ticari Alacak Sigortası Tarife ve Talimat Tebliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ. (2020, 25 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 31079). Erişim Adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200325-9.htm>.

BDDK, 17 Mart 2020, Kredilerin Donuk Alacak Olarak Sınıflandırılması için Öngörülen Gecikme Süresinin Değiştirilmesi ve Yeniden Yapılandırma hk. Kurul Kararı. Karar Sayısı: 8948. Erişim Adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0949.pdf.

BDDK, 19 Mart 2020, Banka Dışı Finansal Kuruluşlarda Kredilerin, Tasfiye Olunacak Alacaklar Hesaplarında Sınıflandırılması için Öngörülen Gecikme Süresinin Değiştirilmesi Hakkında Kurul Kararı. Karar Sayısı: 8950. Erişim Adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0951.pdf.

BDDK, 23 Mart 2020, Basın Açıklaması. Erişim Adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0798_01.pdf.

BDDK, 26 Mart 2020, Bankaların Likidite Yükümlülüklerine İlişkin Muafiyetler Hakkında Kurul Kararı. Karar Sayısı: 8967. Erişim Adresi: https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0954.pdf.

BDDK, 27 Mart 2020, Kredilerin İkinci Grupta Sınıflandırılması için Öngörülen Gecikme Süresinin Değiştirilmesi hk. Kurul Kararı. Karar Sayısı: 8970. Erişim Adresi:
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0955.pdf.

BDDK, 27 Mart 2020, Taşıt ve Tüketici Kredilerinde Yapılacak Ötelemelerin Kredi Vade Sınırlarında Dikkate Alınmamasına İlişkin Kurul Kararı, Karar Sayısı: 8971. Erişim Adresi:
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0956.pdf.

Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik (2020, 28 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 31082). Erişim Adresi:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200328-13.htm>.

BDDK, 12 Nisan 2020, Basın Açıklaması. Erişim Adresi:
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0807_01.pdf.

BDDK, 18 Nisan 2020, Banka Mevduatlarının Krediyeye Dönüşüm Oranı Hk Kurul Kararı, Karar Sayısı: 9000. Erişim Adresi:
https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0962.pdf.

SPK, 13 Nisan 2020, Basın Açıklaması. Erişim Adresi:
<https://www.spk.gov.tr/Duyuru/Dosya/20200413/0>.